

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוב ותירתה מיניה1
- ב. עשינו עצמינו כעורכי הדיינין ... ומבשרך לא תתעלם ... אדם חשוב שאני2
- ג. המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל5
- ד. ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה6
- ה. מאן דדאין דינא דגרמי7
- ו. מגבי ביה דמי שטרא מעליא8
- ז. מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ... לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה 10
- ח. ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא 11
- ט. ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול מארעא אמרינן ליה זיל זבין ... לא ... תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן 11
- י. פריעת בעל חוב מצוה13
- יא. הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים ... מגורשת ... רשות הרבים לחוד וצידי רשות הרבים לחוד14
- יב. המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה ... לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה15
- יג. כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה ... אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך ... אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה16
- יד. ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר17

דף פו.

א. תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוב ותירתה מיניה

המוכר שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו, מחול¹, כמו שיבואר להלן. ואפילו יורש מוחל. אולם י"א שצריך לשלם ללוקח מה ששילם על השטר, כמבואר

¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קה ו

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

להלן, לפיכך אשה שמכרה כתובתה, ומת הבעל ואחר כך מתה, בנה יכול למחול, והמכר בטל. וישלם ללוקח מה ששילם על הכתובה², ואפילו אין לה יורש אחר אלא זה הבן ונמצא פרעון הכתובה עליו, יכול למחול לעצמו, כדי לבטל המקח, ויורש הכתובה, וישלם ללוקח כנ"ל. וי"א³ שאינו יכול למחול לעצמו מאחר ומטול עליו שיעבוד תשלומים.

אולם י"א שצריך לשלם כל החוב הכתוב בשטר ללוקח, ולפיכך אין תועלת במחילתו⁴. אולם אם היורש קטן הוא י"א שיכול למחול ויפטר⁵ לגמרי מתשלום. וי"א⁶ שקטן אינו יכול למחול.

ב. עשינו עצמינו כעורכי הדיינים ... ומבשרך לא תתעלם ... אדם חשוב שאני

אסור לערוך הדין וללמד מה לטעון, כדי לתבוע את חבירו⁷, גם כאשר אינו טוען לו בפני ביה"ד, אלא שבא בעל דין ומבקש ללמדו טענות ועצות כדי לטעון על חבירו, והרי זה בכלל אל תעש עצמך כעורכי הדיינים⁸, ומתחלק דין זה לכמה פרטים.

² ח"מ שם יז

³ בח"מ סי' ס"ו הביא דעת בעל התרומות שחולק וס"ל דלא מצי מחיל לעצמו מאחר שהוא משועבד לשלם ואין המחילה מועלת אלא לאינש דעלמא שאין המוחל משועבד לשלם ועיין בספר התרומות שער נ"א שהאריך בזה להביא הרבה ראיות לדין זה. ח"מ יח ב"ש טז

⁴ אולם עיין בהפלאה קונט"א דנפ"מ לענין לטרוף ממשעבדי, מלקוחות שקנו מאביו שאינו יכול לגבות כיון שמחל הכתובה אלא אפי' מלקוחות שלו שאין החוב מתחיל אלא משעה שמחל והזיק, ואפי' מלקוחות שקנו אחר שמחל דלא הוי אלא כמלוה בע"פ כמ"ש הש"ך בחו"מ סי' ק"ו ס"ק פ"ב. ועיין בית מאיר שם

⁵ מכיון שאין שייך בו דינא דגרמי כמבואר להלן שפגיעתו רעה. ח"מ יז יח ב"ש טו

⁶ כמבואר להלן שכ"ד הסמ"ע סו ס"ק נח בשם מהרי"ק שורש קפט והש"ך סק"פ השיג עליו. ובקצה"ח ס"ק כט הסכים לסמ"ע דוקא בכה"ג כיון שהוא מזיק ללוקח במחילתו, לא תיקנו לו כח מחילה, והסכים בנה"מ לסברתו. אולם זה דוקא כשמוחל לאחרים שעושה שלא כהוגן, אבל כשמוחל לעצמו לא מיקרי שלא כהוגן ומחילתו מחילה.

⁷ עיין שורת הדין כרך יא פס"ד המתחיל בעמוד שכב מהרב יצחק אלמליח באריכות מקורות לכל ההלכות המובאות.

⁸ דעת רוב הפוסקים וכמשמעות דברי רש"י בכתובות, ודלא כרש"י באבות ובשבת שפירש דוקא בעומד לפני הדיינים.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

י"א⁹ שדין זה נאמר על הדיין¹⁰, וי"א¹¹ שדין זה הוא בכל אדם.

בעל דין המבקש לומר זכות לעצמו אלא שאינו יודע לחבר הדברים וכדומה, מותר לדיין לסעדו מעט להבינו תחלת הדבר. אך ללמדו טענה שלא ידע בה כלל, להרמב"ם אסור, ולהרא"ש מותר.

ליתן לו עצה לעשות מעשה שעל ידו ישתנה הדין לטובתו לכו"ע אסור, אא"כ הוא קרובו ואינו אדם חשוב.

מותר לסתם אדם שאינו חשוב ללמד למי שהוא קרובו או אוהבו טענת אמת להועילו ולזכותו בדין ואף שע"י זה מפסיד לשכנגדו, ובלבד שלא ילמדו לשקר.

אדם חשוב אסור ללמד לקרובו וכ"ש לסתם בנ"א טענות שלא כיון אליהם השואל. וגדר אדם חשוב, הוא אדם שלומדים ממנו לעשות כמוהו.

אסור לאדם ללמד למי שאינו קרובו טענות אשר לא כיון אליהם השואל בשאלותיו, בין בע"פ ובין בכתב, ואפילו שהם טענות אמת ואפילו יודע שהצדק עם השואל¹².

אם אין הפסד לצד השני מותר ללמד גם לשאינו קרובו.

אם החכם רואה שבהעדר תשובתו יתהוה קילקול מזה, כגון ששואל שרוצה לנתק קשרי תנאים ואם לא ישיב לו לאיסור ינתק הק"ת, או אם לא ישיב יצמח מזה מחלוקת, או שבתשובתו יציל עשוק מיד עושקו¹³ מצוה להשיב.

מותר לטוען רבני ללמד ללקוח שלו טענות אמת, שמאחר שנשכר בכסף ופרנסה היא לו הרי הוא בגדר קרובו.

⁹ דעת הרא"ה הובא בש"ג ובש"ך, רבינו בחי, הרשב"ץ

¹⁰ המאירי הביא יש מפרשים שפירשו דקאי על הדיין שלא יהא מחזיק בטענתו של הבעל דין שנראה בעיניו צורך יותר מדאי. החסיד יעב"ץ פירש דקאי על הדיין שידון לפי טענות בעלי הדין בלבד, ולא לפי מה שאפשר לפלפל ולחשוב בדבריהם.

¹¹ דעת רבינו שרירא גאון ורב האי גאון, הרע"ב ותו"מ, שער המשפט, וכ"כ רש"י על אבות בשם רבי יהודאי גאון והרמב"ם בפיה"מ

¹² כ"כ בעל העיטור, וכן כתבו רב שרירא גאון, ורב האי גאון, וכ"מ מרש"י, וכ"ה מסקנת התו"מ

¹³ בערוך השולחן

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

מה שנהגו היתר לשכור טוען רבני או עו"ד זהו דוקא כאשר הם טוענים אך ורק טענות אמת, אבל אין שום היתר לטעון טענות שקר להוציא ממנו מיד חבירו, וגם לבעל הדין בעצמו אסור לעשות כן.

במקום שמסתמא האמת כהנתבע פותחין אנו לו מדין "פתח פיך לאלם", וכל שהבית דין מכירין שאינו נמנע מלטעון כן אלא ממיעוט ידיעתו, והדבר קרוב לפי ראות הבית דין שהיה כן פותחין לו.

וכן כשנראה לפרש את טענתו באופן אחר ממה שהוא עצמו טוען אין פותחין לו. אולם בעל דין שתבע חבירו בעד דבר מועט, והדיין רואה שיתחייב לו על פי הדין יותר ממה שתבע, אין לו לדיין לפסוק יותר ממה שתבע. י"א¹⁴ שזה אפילו כשברור לנו שהתובע טועה בדין שאין לו לדיין לפסוק יותר ממה שתבע. וי"א¹⁵ שאם רואה הדיין שהתובע טועה בדין ומחמת טעותו אינו תובע יותר, יש לו לדיין לפסוק כל מה שמגיע לו על פי הדין, אך אם הדבר ספק אם אינו תובע מחמת טעות או מחמת מהילה, אין לדיין לפסוק יותר. אולם אם התובע תלמיד חכם ה"ז בחזקת שידע ומוחל, ואם התובע עם הארץ ה"ז בחזקת אינו יודע, ויש לדיין לטעון בשבילו.

באופן שלפי הדין יש גזל תחת יד הנתבע אם לא יחזיר לו, מחוייב הדיין להודיע לנתבע שגזל הוא תחת ידו, אבל במקום שעכשיו אינו חייב לו כלל, ואין תחת ידו ממון חבירו, אלא שהדיין רואה שאם היה התובע תובעו היה מתחייב לו יותר, בזה אין לדיין להודיעו שאם ירצה יכול לתבוע יותר¹⁶.

דעת מהר"ם בן חביב והמעיל צדקה דבכל גוונא יש לדיין להודיעו דאם ירצה יכול לתבוע יותר, ורק היכא ששמע הדיין שבתחילה תבעו הכל ואח"כ תבעו פחות אז אמרינן דודאי מחל.

טענות הלכתיות, כגון אסמכתא, דבר שלא בא לעולם, עדות אשה וכו', ביה"ד יטעון גם אם בעל דין לא טען, משום השבת אבידה ומשום מניעת גזל.

מנהג בתי הדין לטעון קים לי גם כשאין הבעל דין טוען. ואין זה בכלל עורכי הדינין, כיון שזהו מדין שאין מוציאן ממון מספק, וה"ה בספיקא דפלוגתא דרבנותא.

¹⁴ דעת הב"ה והסמ"ע

¹⁵ דעת הש"ך כן הסכים באורים ותומים

¹⁶ דעת הנה"ב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ג. המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואפי' יורש מוחל

המוכר שטר חוב לחבירו¹⁷, אף על פי שמכרו כדינו, וזכה הלוקח בחוב, נשאר ביד המוכר הזכות בחוב שאם חזר ומחלו ללוה, החוב מחול¹⁸. אולם אסור לעשות כן שהרי מזיק את הלוקח, ונחלקו הפוסקים¹⁹ אם חייב הלוקח להחזיר השטר שבירו, ומכל מקום חייב המוחל לשלם מה שהפסיד במחילתו, וכמו שיתבאר להלן.

אפילו התנו בשעת מכירה שלא יוכל למוחל, אין תנאם מועיל²⁰.

יכול למחול גם קודם שיגיע זמן הפרעון²¹, וכן יכול להאריך זמן הפרעון²², וכן יכול למחול חלק מן החוב²³.

ראובן שהלוה לשמעון ונכתב השטר על שם לוי, מי שהוא בעל הממון יכול למחול²⁴.

¹⁷ שו"ע ונו"כ הו"מ סו כג, ודין מכירת שטר חוב כשיד עכו"ם באמצע, נתבאר בשו"ע סימן סו סעיף כה וברמ"א שם סעיף לב. ואכמ"ל.

¹⁸ האחרונים האריכו בטעם הדבר שיכול למחול, ותמצית דבריהם שהמוכר שמ"ח אפילו בכתובה ומסירה אינו יכול למכור כי אם שעבוד נכסים שיש לו על הלוה, אבל שעבוד הגוף שבהלוואה נשאר משועבד למלוה הראשון, וכיון ששעבוד נכסי אינו אלא כדין ערב, לכן כל שנסתלק שעבוד הגוף ע"י פרעון או ע"י מחילה נתבטל גם חובת הערבות ושעבוד נכסים, ואין הלוה חייב כלום למחזיק השטר. וכתב הסמ"ע ס"ק נה שאינו דומה למת הלוה שנובה המלוה מנכסיו, אף על פי שכשמת נתבטל שעבוד הגוף, דשאני התם שלא נפטר מחמת המלוה. ובקצה"ח שם ס"ק כו האריך עוד בביאור הדבר.

¹⁹ ברמ"א שם הביא שתי דיעות, ומדברי הסמ"ע בשם הד"מ משמע שהעיקר כדעת הסוברים שאינו צריך להחזיר השטר. והש"ך העלה שהוא ספיקא דדינא, ולשיטתו גם בנפרע, וכן במסר ולא כתב הוי ספיקא דדינא, ועי' קצה"ח ס"ק כו שהאריך בביאור שיטות הראשונים, וכן אם השטר כמשכון ביד המלוה. וכתב שם שאם הלוה רוצה לסלק ללוקח דמי השטר, לכו"ע חייב להחזיר השטר, וכ"כ בנה"מ שם. וכתב עוד שאם מכר לו המלוה בפירוש לצור בו, לכו"ע אינו צריך להחזיר השטר, עיין שם. ועי' דברי היים דיני הלוואה סימן כו.

²⁰ שו"ע ונו"כ שם שאינו יכול להתנות לגרוע זכותו של הלוה, וכתב בשו"ע שם שאפילו סילק המוכר עצמו וריקן כל כחו שיש לו בשטר ללוקח, אפ"ה יכול למחול. והש"ך שם כתב שאפילו התנה בע"מ שלא ימחול, אם מחלו מחול.

²¹ סמ"ע שם נה

²² שו"ע ונו"כ שם כד

²³ ש"ך שם פג

²⁴ שו"ע ונו"כ שם ס ה, כגון ראובן הלוה לשמעון וכתב השטר ע"ש לוי כאילו הוא המלוה, אין לוי יכול למחול, ובאופן שהקנה המעות לזה שהשטר על שמו, הרי הוא עיקר הבעלים גם לענין מחילה, ונראה שבאופן זה יש לפרש דברי הרמ"א סימן סו סוף סעיף כג. פתחי חושן חלק א פרק יב הערה לד

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

מכר המלוה השטר²⁵, ומכרו הלוקח לאחר, אין הלוקח הראשון יכול למחול, וכן אם חזר הלוקח ומכר השטר למלוה, אין הלוקח יכול למחול.

היורש של המלוה יכול למחול²⁶, ויש אומרים²⁷ שאם הוא קטן אין מחילתו מחילה.

המלוה מעות לבנו, ומכר השטר לאחר, ומת המלוה וירשו הלוה, נחלקו הפוסקים²⁸ ו"א²⁹ שיכול היורש למחול לעצמו ולהפסיד ללוקח. ו"א שאינו יכול.

יורשים שחלקו בנכסי אביהם וקיבל אחד מהם שטר חוב בחלקו, אין שאר האחים יכולים למחול³⁰.

ד. ואי פקח הוא מקרקש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה

כתב הלוה שטר על שם הקונה³¹, בין שכתב לו שטר מחדש, בין שהתחייב בשטר לפרוע לקונה מה שחייב בשטר הנמכר, אין המלוה יכול עוד למחול³²,

²⁵ שו"ע ונו"כ שם סו לא שיעקר הטעם שיכול למחול הוא משום ששעבוד הגוף נשאר אצל המלוה הראשון, אבל הלוקח לא קנה רק שעבוד נכסי, ושעבוד זה חזר ומכר, ואין לו עוד כלום בחוב זה. ועי' אור שמח פ"ו מה' מכירה בדין אשה שמכרה שט"ח ונשאת אם יכולה למחול בלי הבעל.

²⁶ שו"ע ונו"כ שם כג שהרי ירש מאביו כל השעבודים, וגם שעבוד הגוף (וכתב בד"ג כלל סו סימן כא בשם הרמ"ה שאם יש שני יורשים יכול כל אחד למחול חלקו, והיינו קודם חלוקה אבל לא לאחר חלוקה, כתב בשו"ע שם סעיף כז שאם נתן המלוה השט"ח במתנת שכ"מ אין היורש יכול למחול, שכדי שלא תטרף דעתו תיקנו גם שלא יוכל למחול.

²⁷ סמ"ע ס"ק נח בשם מהרי"ק שורש קפט שמחילת קטן הוי מחילה בטעות, והש"ך סק"פ השיג עליו, שהרי בסימן רלה סעיף א מבואר שיכול לתת מתנה משהגיע לעונת הפעומוט, וה"ה שיכול למחול, וכיון שקטן שהזיק פטור, פטור מלשלם אף משיגדיל וכן שם ס"ק כ ועיין שו"ע הרב הלכות מצויא ז. ובקצה"ח ס"ק כט כתב שלא תיקנו מחילה בפעומוט אלא לתקנתו, אבל כשעושה שלא כהוגן לא, וכמבואר בסימן רלה סעיף א ברמ"א, וה"ג כיון שהוא מזיק ללוקח במחילתו, לא תיקנו לו כח מחילה, והסכים בנה"מ לסברתו. ועיין לעיל שדעת הח"מ אבה"ע קה יז יח וב"ש טו, כדעת הש"ך שקטן יכול למחול.

²⁸ שם בשו"ע כג הביא ב' דיעות בזה, וכתב הסמ"ע שנחלקו בכל מוחל שט"ח שמכר אם צריך לשלם כדין מזיק ומשלם כל דמי השטר, או שאינו משלם רק מה שקיבל, ועוד נחלקו אם יורש יכול למחול לעצמו, ולדעה ראשונה שבשו"ע אינו יכול למחול, שמוחל לעצמו אין מחילתו חלה כלל, והו"ל כאילו לא מחל וממילא צריך היורש לשלם כל דמי השטר מדין לזה ולא מדין מזיק. ולדעה שניה יכול למחול, וגם אינו משלם כל דמי השטר, דאל"כ מאי נ"מ במחילתו. אבל הש"ך כתב שלדעה שניה יכול למחול ופטור לגמרי, והטעם, שאינו מתכוין להזיק כי אם להנאתו עושה.

²⁹ מסיק הש"ך להלכה שיכול למחול, ומ"מ חייב לשלם כדין כל מוחל, ויש נ"מ במחילתו לענין שאינו יכול לטרוף מלקוחות רק משעה שמחל שאז מתחייב בנוזיקין, אבל מלקוחות שמשעת הלואה אינו טורף שכבר נמחל שעבודו. ועוד נ"מ בקטן שמחל לעצמו, שמדין מזיק אינו חייב לשלם אף לכשיגדיל, וכן אשה נשואה שמחלה אינה צריכה לשלם כשהיא תחת בעלה. ובנה"מ כתב שלפי מ"ש הש"ך ס"ק קט שלענין הדמים שקיבל לאו מדינא דגרמי חייב אלא מדינא, א"כ אף קטן שמחל חייב להחזיר מעות שקיבל מאביו, עיין שם.

³⁰ הידושי רעק"א לסעיף כג בשם שו"ת צמח צדק סימן צג.

³¹ שו"ע ונו"כ שם כג.

³² ולכן אין השטר הראשון בטל, ויכול לטרוף בו מזמן ראשון, אלא שאם מחלו אינו יכול לטרוף מלקוחות אלא מזמן שני. בפת"ש ס"ק יז הביא כן מדברי הריטב"א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

וכן אם קיבל עליו הלוח בקנין או בהודאה לפרוע לקונה, שמודה בפני עדים שזקף עליו החוב במלוה ללוקח³³.

שטר שכתוב בו שמשעתבד הלוח למלוה ולכל הבא מחמתו, ומכרו המלוה, יש אומרים³⁴ שאין המלוה יכול למחול, וכל שכן כשלא נזכר שם המלוה בשטר, אלא נתחייב מתחלה לכל המוציא שטר זה, וי"א³⁵ שיכול למחול³⁶.

ה. מאן דדאין דינא דגרמי

³³ ועיין פתחי הושן שם כו – כת שהמוכר שטר חוב במעמד שלשתן, יש אומרים שאין המלוה יכול למחול, וכן לדעת האומרים שחוב נקנה באגב קרקע, אינו ניתן למחילה. והמוכר חוב ע"י מסירת המשכון, אין המלוה יכול למחול, ויש אומרים שהוא הדין במשכנתא של קרקע לאחר שהחזיק הלוקח בקרקע. וגר שמכר שטר חוב שיש לו על ישראל ומת הגר, יש אומרים שפקע השעבוד ונפטר הלוח מלשלם.

³⁴ בשו"ע שם כו הביא ב' דיעות, ודיעה ראשונה היא דעת הראב"ד ורשב"א שאינו יכול למחול. וכתב הסמ"ע ס"ק סג במעמם דכיון שמתחלת הכתיבה נשתעבד גופו גם לו, נעשה הוא כמלוה עצמו. ועי' קצה"ח מ"ש בביאור שיטה זו. והביא מדברי הר"ן בשם הרמב"ן שהמעם שאינו משתעבד לכל מאן דאתי מחמתך הוא מטעם אין ברירה, אבל הר"ן כתב דכי תלינן בדין ברירה היינו בדבר שאינו יכול לחול על שניהם, אבל כאן הרי יכול לחול בזה אחר זה. וכתב הש"ך בדעת הראב"ד שאין המלוה מסתלק אלא לאחר שהודיע הקונה ללוח שהוא מחזיק בשטר ונתרצה הלוח, ובנה"מ כתב דתליא בפלוגתא בדין מעמ"ש אם צריך הסכמת הלוח, ולדעת המחבר שם שא"צ דעת הלוח, ה"ה בלכל מאן דאתי מחמתך א"צ הסכמת הלוח. ובשם התומים כתב שאם נתרצה הלוח, אפילו לדעת הרא"ש (דיעה שניה שבשו"ע) אינו יכול למחול.

³⁵ דעה שניה דעת הרא"ש, דסוף סוף שעבוד הגוף אצל המלוה הראשון.

³⁶ כתב הסמ"ע ס"ק סג שדעת הראב"ד עיקר ואינו יכול למחול, והש"ך ס"ק פז כתב שנראה עיקר כדעת הרא"ש וסייעתו ויכול למחול, ועי' ש"ך ס"י.

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

נזק שאינו בא באופן ישיר ממעשה האדם אלא בגרמתו, ה"ז בכלל גרמא
בנזקין ופטור, ויש אופנים שחייב עליו מדינא דגרמי³⁷, ויש אומרים שכל
גרמא בנזקין שהוא דבר שכיח ורגיל חייב לשלם³⁸.

ו. מגבי ביה דמי שטרא מעליא

גם באופנים שנתבארו שיכול המלוה למחול החוב שמכר, הרי הוא מזיק
שגם הפסד ללוקה שקנה ממנו השטר או החוב, וחייב לשלם לו הפסדו,
אלא שנחלקו הפוסקים בשיעור התשלום, יש אומרים³⁹ שצריך המוחל לשלם
לו כל דמי השטר⁴⁰, והיינו שאם השטר הוא טוב ושוה כסכום הנקוב בו,
משלם כל הסכום, ואם אינו שווה כסכום הנקוב בו, שמיין השטר כמה שווה
למכור בשוק לפי מצבו של הלוח בשעת מחילה⁴¹. ואם אין השטר שווה עתה

³⁷ שו"ע ונו"כ שפו א, בכמה סוגי היזקות מצינן בגמרא שהוא פטור משום שאינו אלא גרמא בנזקין, ובכמה מקומות מצינו שחייב מדינא דגרמי, ועפ"ז נחלקו הראשונים בהגדרת הסוגים שיש לכללם בדין גרמא או בדין גרמי, התוס' בב"ב (דף כב ע"ב) כתבו בשם ר"י בלשון ראשון דדינא דגרמי היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חברו, ועוד חילק דגרמי היינו שבשעת מעשה בא ההיזק. והרא"ש שם האריך יותר לבאר חילוקים אלה, וכתב, דכל היכא דהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חברו וברי הזיקא, מיקרי דינא דגרמי וחייב, ולכן שורף שטר או מוחל, הוא בעצמו מזיק לממון חברו, וכ"כ הרא"ש בפ' הגזול ע"ג סימן יג. ומדברי הטור בסימן שפו משמע בדעת הר"י והרא"ש שרק באלו שהזכירו בגמרא חייב מדינא דגרמי, אבל חוץ מאלו כולם בכלל גרמא ופטור, וברשב"ם ב"ב דף צד ע"א כתב שדינא דגרמי הוא כשמוזיק בידים אלא שאין ההיזק ניכר, וכשההיזק ניכר אבל אינו עושה בידים אלא גורם עכשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן הוא בכלל גרמא עיין שם, וגם לדבריו קשה לעמוד מהו עיקר מקור החיוב. והלבוש בסימן שפו כתב עפ"ז וז"ל, יש צד במוזיק ממון חברו שאינו עושה בו שום מעשה אלא שבגרמתו בא הנזק לחבירו, ולפעמים בא הנזק ע"י גרמת המוזיק בחוץ ובגם קרוב וכאלו עשאו המוזיק כמעט בידים וזהו שקראוהו בגמרא גרמי ולפעמים שנעשה הנזק ע"י המוזיק ברפיון ובגם רחוק שנתגלגל הדבר מרחוק עד שבסבת המוזיק אירע היזק לניזק, וזהו שקראוהו בגמרא גרמא בנזקין וסיים, ומ"מ אין הדבר מסור לכל אדם לשער איזה בכלל גרמי ואיזה בכלל גרמא, אלא (חז"ל) שיערום בעצמם, ובאלו אמרו שהם בכלל גרמי וחייב, ע"כ. ועי' עוד שו"ת רשד"ם חו"מ סי' שלב, שו"ת משאת בנימין סימן כד, שו"ת מהר"ם אלשיך סימן קלד.

³⁸ התוס' בב"ב שם כתבו בשם ריצב"א שדינא דגרמי הוא מטעם קנס, ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים שיהא חייב, כדי שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו, והיינו מעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר, ואפשר דבשוגג נמי קנים ר' מאיר, כי היכי דקנים במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד, ע"כ, ומשמע מדבריהם שאין החילוק בין גרמא לגרמי במעשה הנזק, אלא במדת שכיחותו ובראות עיני חז"ל לקנוס העושה נזק כזה, וכעין זה כתב במדרכי ב"ק סי' קיט בשם ריב"א. והש"ך בסי' שפו סובר דד"ג קנסא דרבנן בדבר שהיה נראה להם שהוא שכיח ורגיל, והביא כמה פוסקים הסוברים כן, ולפי"ז אין גובים מיורשיו, ותמה על הרמ"א שבסימן שפח סעיף ב הביא דעת הי"א שבמוסר אין היורשים חייבים אלא כשעמד בדין, ואילו בסימן סו סעיף לב גבי מוחל שמי"ח סתם שאין גובים מהיורשים.

ונראה מדברי הפוסקים שלמעשה אינו חייב מדינא דגרמי אלא כשההיזק בא מיד וגם ברי הזיקא, וכ"כ בשו"ת משאת בנימין סי' בא.

³⁹ שו"ע ונו"כ שם לב

⁴⁰ עיין בשו"ע שם לה באיזה אופן גובה הלוקה מלקוחות של המוחל, ובש"ך שם ס"ק קיד.

⁴¹ ש"ך שם קב

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

כלום משום שאי אפשר לגבות בו מחמת אלמותו של לוח או שהוא עני, או שטוען הלוח שהשטר מזויף ואינו יכול לקיימו⁴², פטור המוחל מכלום⁴³. ויש אומרים⁴⁴ שלעולם אינו משלם יותר ממה שקיבל ממנו תמורת השטר חוב, וכן משלם לו מה שהוציא הוצאות על השטר.

גם יורש שמחל שטר שמכר אביו, חייב לשלם⁴⁵. ויש אומרים⁴⁶ שהוא הדין אם מחל המוכר ומת חייבים יורשיו לשלם.

המוכר שהאריך זמן פרעון של השטר, חייב לשלם כפי הזיקו בהארכת זמן הפרעון⁴⁷.

יש אומרים⁴⁸ שאף הנותן שטר חוב לחבירו במתנה ומחלו חייב לשלם למקבל כל דמי השטר.

המלוה שמכר השטר ומכרו הלוקח לאחר, ומחל המלוה השטר, משלם המוכר ללוקח שני דמי השטר, ואף אם מקבל הלוקח מן המוחל יותר ממה ששילם ללוקח שממנו קנאו, אינו חייב להחזיר לו כלום⁴⁹.

היה המוכר חייב ללוקח מעות, ונמצא שהחוב משועבד ללוקח מדר' נתן, יש אומרים⁵⁰ שאין המוכר יכול למחול החוב. ויש אומרים⁵¹ שאם נתן לו השטר בפרעון החוב, שוב אינו חייב לו,

⁴² כתבו האחרונים דמיירי שהמוכר טוען שאינו מזויף, וכתב הפרישה שהיה עליו להתנות על כך שאם לא יוכל לקיימו יהא המקח בטל, וכן באלם או עני היה לו להתנות, ובנה"מ כתב בשם התומים בהך דאינו יכול לקיימו משום שראה שהשטר אינו מקיים ואעפ"כ קנה.

⁴³ שו"ע שם לג וכתבו האחרונים שאפילו מה שקיבל תמורת השטר פטור מלשלם, שלשיטה זו אינו חייב כשמוחל אלא כדין שורף שטרו של חבירו, והרי הוא כאחר שהזיק שאינו חייב יותר ממה שהזיק, ואין עליו חיוב מדיני אחריות. וכתב בפנים במשפט שאם אח"כ חזר הלוח והעשיר, חל החיוב למפרע לשלם, וכמ"ש הר"מ מסרקסטא גבי שורף שט"ח.

⁴⁴ רמ"א שם וכתב הסמ"ע שע"י המחילה נעשה השטר מעיקרא כנייר בעלמא, ומכר גרוע הוא כיון שידע שביד המוכר למחול. והש"ך העלה להלכה כדעת המחבר, שכן הסכמת הפוסקים שהמוחל שט"ח חייב כדין מזיק מדינא דגרמי, ואילו על הדמים שקיבל חייב מדינא.

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם לב

⁴⁶ שו"ע שם והש"ך הביא דעת הרבה פוסקים שדינא דגרמי קנסא הוא ולא קנסו בנו.

⁴⁷ שו"ע ונו"כ שם כד והיינו ששמינ כמה שוה המתנת מעות בשוק. ויותר נראה ששמינ כמה היה שוה השטר כשזמן הפרעון הוא קרוב וכמה שוה בזמן פרעון רחוק יותר. ע"י אורחיה"מ דיני פרעון סימן ד בשם שו"ת דברי הלל סימן לא שדן אם צריך לשלם בכח"ג גם מניעת הריחה. וע"י קצה"ח ס"ק לו שדן כשמחל שעבוד של קרקע אחת אם משלם לפי הזיקו. פתחי חושן שם הערה נד

⁴⁸ שו"ע ונו"כ שם לו וכתב הסמ"ע שאפילו לדעת הרמ"א שבמוכר אינו משלם אלא מה שקבל, במתנה שבדרך כלל ניתנת תמורת טובת הנאה יכול לומר שעשה לו טובת הנאה כנגד כל דמי השטר. והש"ך כתב שלדעת הרמ"א פטור בנותן לגמרי.

⁴⁹ ש"ך שם ק

⁵⁰ רמ"א שם כו הביא ב' דעות, וכתבו הפוסקים שהעיקר כדעה ראשונה שאינו יכול למחול, כשם שאין המלוה יכול למחול חוב המשועבד מדר' נתן, כמבואר בסימן פו סעיף ה. וע"י שער משפט סימן פו סק"ח.

⁵¹ ש"ך שם צ, ופ"י שכוון שפרע לו בשט"ח זה אין כאן שעבודא דר"ג על הלוח,

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

וממילא יכול למחול. אבל במה שמתחייב עתה לשלם ללוקח מחמת הזיקו, הסכמת הפוסקים שאין זה מעכב זכותו למחול, אף על פי שאין לו עתה ממה לשלם לו הזיקו⁵².

ז. מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ... לבעל חוב מסלקינן ליה בזווי לאשה מסלקינן לה

מי שמת ואלמנתו⁵³ או גרושתו באה לגבות כתובתה ועליו בעל חוב, אם יש בעזבון הבעל כדי לפרוע לשניהם, ויש כאן קרקע ומעות, אם זמנם שוה נותנים לבעל חוב מה שירצה הן קרקע הן מעות, שלעולם יד הבעל חוב על העליונה משום נעילת דלת בפני לוין, ויד האשה על התחתונה משום שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא.

ואפילו אם יש לה נדוניה עם הכתובה, י"א⁵⁴ שהואיל וצירפתן וכללתן עם הכתובה יש לה בזה דין כתובה, ואין עדיפות שיעבוד הנדוניה יותר משיעבוד הכתובה כיון דכללתן יחד בשיעבוד אחד. וי"א⁵⁵ שנדוניה כחוב וחולקת הגביה עם הבעל חוב.

ואפילו קדמה האשה וגבתה הן קרקע הן מעות. יש מי שאומר שמוציאין מידה ונותנין לבעל חוב מה שהוא חפץ,

ואם אין זמנם שוה נותנין למוקדם מה שירצה⁵⁶ שידו על העליונה, ואפילו המוקדם היא האשה אין חוששים לטעם נעילת דלת להקדים הבעל חוב שהוא הפסיד לעצמו, וי"א⁵⁷ שאין לה קדימה במעות, ואפילו אם קדם המאוחר ותפש המעות, יש מי שאומר שאם ירצה המוקדם מוציאין ממנו⁵⁸.

⁵² סמ"ע, ט"ז וש"ך שם, שכל זמן שלא מחל אין כאן שעבוד, ומשום נזקו של זה אי אפשר לגרע זכותו של לוח שיחא שטרו ניתן למחילה ועיין קצה"ח ס"ק לד, ועיי' שער משפט סימן פו סק"ד.

⁵³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קב ד

⁵⁴ דעת רש"י וכל הפוסקים. ב"ש יד

⁵⁵ דעת הרמב"ם להבנת הח"מ שם יא אך בב"ש כתב שאין כן דעת הרמב"ם ואין חולק על דעת רש"י.

⁵⁶ דין זה כתב הטור והוא תמוה איך שייך קדימה למעות ואיך תדחה האשה הקודמת את הבעל חוב מן המעות והיא אין לה קדימה רק בקרקע. ח"מ שם יג אולם אפשר שמה שאין קדימה היינו לענין שאין שום אי נדחה אבל בזה מיפ"י כח המוקדם ליתן לו מעות. ב"ש שם יז

⁵⁷ הכרעת הב"ש שם יז

⁵⁸ דין זה יותר תמוה שאם הב"ח מאוחר ותפש מעות מוציאין מידו אף שדינו במועות ונותנין ליד האשה המוקדמת שדינה בקרקע ודבר זה אין לו שחר. ח"מ שם יד

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

**ח. ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל
חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא יותר
ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא**

מי שמת⁵⁹ ואלמנתו או גרושתו באה לגבות כתובתה, ועליו בעל חוב, אם זמנו של אחד מהם קודם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם, מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין האלמנה בין בעל חוב, ואפילו תפש המאוחר מוציאין מידו.

ואם זמן שניהם שוים, או שנשא ולוה ואחר כך קנה, או שלוה ונשא ואחר כך קנה, שחל שיעבודם כאחד בשעה שקנה, בין הניח מקרקעי בין הניח מטלטלי יתננו לבעל חוב ותדחה האשה מגביית עיקר ותוספת מטעמא שכתבנו יותר משהאיש רוצה לישא כו'. ואם קדמה האשה ותפשה קרקע, אם קדמה ונבתה בבית דין כגון שהיגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם בעל חוב אין מוציאין מידה.

**ט. ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול
מארעא אמרינן ליה זיל זבין ... לא ... תולא מעותיו
בעובד כוכבים הוה הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו
שלא כהוגן**

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שם א ג

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הלוחה⁶⁰ מחבירו מעות צריך לפרוע לו מעות⁶¹, וכשיש לו מעות מזומנים אינו יכול לדחותו ולפרוע מטלטלין או קרקע, ובן אין המלוה יכול לומר איני רוצה מעות אלא קרקע או מטלטלין⁶².

אין ללוחה מעות מזומנים⁶³, אינו חייב למכור נכסיו כדי לפרוע במזומנים, אלא נותן לו קרקע או מטלטלין שיש לו, ויש אומרים⁶⁴ שבמעות יתומים חייב למכור ולפרוע במזומנים.

אם נראה⁶⁵ לבית דין שמשקר במה שאומר שאין לו מעות מזומנים, או שידוע שהוא עשיר, כופים אותו ליתן מעות ומחרמים על כל מי שידע אם יש לו שיבא ויאמר.

יש אומרים שבחוב מכירת סחורה, חייב הלוקח למכור מנכסיו כדי לפרוע במזומנים⁶⁶.

⁶⁰ שו"ע ונו"כ הו"מ קא א ודוקא בחוב הלואה וכיוצא בזה, אבל בגניבה וגזילה ונזיקין רשאי לפרוע במטלטלין, אף על פי שיש לו מעות, ובחוב שכירות, אף על פי שאין לו מעות צריך למרוח ולמכור כדי לפרוע במעות. והחזרת דמי מקח מעות, כתב הרמ"א סימן רלב סעיף כג שדינו כבע"ח.

⁶¹ ע"י ברית יהודה פרק יט שמדברי הראשונים משמע שהכלל הוא את שהלוחה משלם לו, והיינו שאם הלוחה מעות צריך לשלם מעות, ואם הלוחה פירות, מדינא צריך לשלם פירות מאותו המין שהלוחה (בנה"מ סימן קז סק"ד כתב שהוא מדאורייתא, אבל הקצה"ח סימן קא סוף סק"ה כתב שתקנת חכמים היא, וע"י נחל יצחק סימן עה אות ו ענף ג וכן בסימן קא, אמרי בינה דיני הלואה סימן פה, טבעת החושן סימן קא), אלא שגזרו חכמים ואסרו הלואת פירות בפירות סאה בסאה משום חשש יוקר, שיש בזה איסור רבית, כמבואר בברית יהודה פרק מז ויז.

⁶² וע"י שו"ת חות יאיר סימן כט וסימן ל.

⁶³ שו"ע ונו"כ שם ב ועיין הבסמ"ע שאם התנו בפירוש שמתחייב הלוחה למכור כדי לפרוע במעות, כל תנאי שבממון קיים. ובלשון הרא"ש בתשובה כלל ח סימן ב, וכן בתשובת חוה התנופה שהביא הב"י סוף סימן צו, משמע קצת שיש חיוב למכור כדי לפרוע, וצ"ע.

⁶⁴ ע"י שער משפט שם סק"ד בשם שו"ת מהר"ם מלובלין שאף במעות יתומים אינו חייב למכור, והשע"מ חולק, דכיון שאנן אביהם של יתומים ה"ז כאילו התנו בפירוש שמתחייב למכור. ולענ"ד נראה שגם בקופות גמ"ח של צבור, יש מקום לחייב כן. פתחי חושן חלק א פרק ד הערה יז

⁶⁵ שו"ע ונו"כ שם א ז

⁶⁶ שו"ע שם ו, והמעם כתב הסמ"ע בשם הריטב"א דאנן סהדי שלא מכר זה סחורתו ע"מ לפרוע בדברים אחרים, והט"ז שם מפקפק בהלכה זו. ובב"י סימן קא משמע שב"ז שלא זקפן במלוה יכול לפרוע בסחורה שקנה, אבל לאחר שזקפן במלוה נעשה כשאר חוב, וצ"ע במעם הדבר, וע"י שו"ת גור ארי' יהודה הו"מ סימן מד, בית יצחק אהע"ז ח"א סימן קה וסימן קיב, ובנה"מ סימן קצ סק"ז. ובערוה"ש כתב שהעיקר לדינא שחייב לפרוע במזומנים שכן דרך הסוחרים, וסיים עוד שכל מה שהתנו ביניהם תנאם קיים, אלא שאין תנאי מועיל כי אם בשעת מכירה, אבל אח"כ צריך קנין, ועי"ש עוד בענין פרעון עיסקא, ובסמ"ע ובקצה"ח שם. וע"י מ"ש בספר ברית יהודה פרק לח הערה א.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אם חושש⁶⁷ המלוה ליקח נכסי הלוה בחובו מפני שיש עליהם ערעור, וכן בכל הפסד⁶⁸ שיכול להגיע למלוה כשישלם בשוה כסף, יכול לכופף את הלוה שישניג לו מעות, שבמקום הפסד לא תיקנו רבנן. וצריך הלוה לטרוח ולמכרם בעצמו ולפרוע למלוה מעות.

אין ללוה מזומנים⁶⁹ ובא לסלקו בקרקע או במטלטלין, והמלוה רוצה להמתין עד שיהיו לו מעות, אין הלוה יכול לכופפו לקבל שוה כסף.

אין לו מעות ויש לו קרקע ומטלטלין, אם חפץ המלוה במטלטלין אינו יכול לפרוע בקרקע⁷⁰, אבל במטלטלין עצמם, אין המלוה יכול לומר בחפץ זה אני רוצה יותר, וכן אין המלוה יכול לומר איני רוצה מטלטלין אלא קרקע.

יש ללוה קרקע או מטלטלין⁷¹ אלא שיש עליו חובות לעכו"ם, וחושש שאם יפרע לזה ולא יהיה לו לפרוע לעכו"ם יאסרנו העכו"ם, אעפ"כ חייב לפרוע לישראל, ואם יאסרוהו, הרי כל ישראל מצווים לפדותו. אבל אם יש לו קרקע ומעות ורוצה הלוה לפרוע לישראל בקרקע כדי שישארו המעות בידו לפרוע לעכו"ם, יש מי שאומר שחייב המלוה לקבל הפרעון בקרקע⁷².

י. פריעת בעל חוב מצוה

⁶⁷ שו"ע ונו"כ שם ה

⁶⁸ כמבואר בערוה"ש שם

⁶⁹ שו"ע ונו"כ שם ד ועד ו

⁷⁰ שו"ע שם קא ב והטעם, שמטלטלין נוחים להמכר, שאם לא ימצא למכור כאן יולכים למקום אחר, משא"כ קרקע, וכיון שהלוה מעות צריך ליתן לו דבר הקרוב יותר למציאת מעות. סמ"ע שם

⁷¹ שו"ע שם יא

⁷² נתיב"מ שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אמרו חז"ל⁷³ פריעת בעל חוב מצוה⁷⁴. ולפיכך הנשבע שלא לפרוע, אין השבועה חלה, ודינו כנשבע לבטל את המצוה⁷⁵.

יא. הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום והלכה והניחתו בצידי רשות הרבים ... מגורשת ... רשות הרבים לחוד וצידי רשות הרבים לחוד

יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי, כיצד, האומר לאשתו הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום הרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי, דומה לתנאי לענין שאין הגט מתחיל עד לאחר שלשים יום, ואם מת הבעל תוך שלשים יום אינה מגורשת, שהרי אין הגט מתחיל אלא לאחר שלשים יום והוא מת קודם לכן ואין גט לאחר מיתה. ואינו תנאי, שהמגרש על תנאי מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגטו ולכשייתקיים אותו התנאי יתחיל הגט מעכשיו, וזה אינו מגרש עד שיגיע אותו הזמן.

הניחה הגט⁷⁶ בצידי רשות הרבים בתוך השלשים יום ונגנב משם לאחר השלשים יום הרי זו מגורשת⁷⁷, הואיל והיה הגט קיים ביום שהיתה מתגרשת בו⁷⁸, והיה מונח במקום שייחדה אותו בו שאינו רשות הרבים, שצידי רשות הרבים אינו כרשות הרבים.

⁷³ כאן ובערכין כב.

⁷⁴ ופירש"י שיהא הן שלך צדק (בגליון הש"ס הקשה שבב"מ דף מט ע"א אוקמה אביי שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב, ולפי"ז לא שייך אלא כשבשעת הלואה לא היה בדעתו לפרוע), וכתב במנ"ח מצוה רנט שהוא מדאורייתא ועי' בדבריו במצוה רכה ובביאור הגרי"פ לסה"מ להרס"ג עשה כב, ועי' תוס' כתובות (דף נו ע"א ד"ה ה"ז) שכתבו דאינה באה מכח התורה, דסברא הוא שיש לו לשלם מה שלוח ממנו, ומדברי שאר הראשונים משמע שהמעם הוא משום שעבודא דאורייתא וילפינן מקרא דיוציא אליך את העבד, ובמראה כהן בערכין שם כתב בשם הרדב"ז שפריעת בע"ה בכלל מצוה דוהשיב את הגזילה. ועי' שו"ת מבי"ט ח"א סימן נא, אמרי בינה דיני גביית חוב סימן ב וסימן כז, פת"ש סימן צז סק"ד, עין הרועים ערך פריעת בע"ה מצוה. ועי' להלן שדגו הפוסקים בענין פריעת ב"ח מדין נשבע לקיים או לבטל מצוה, ומשמע שמדאורייתא היא, שהרי במצוה דרבנן קיי"ל (יו"ד סימן רלט סעיף ו) שהשבועה חלה בין לקיום בין לביטול. עוד אמרו שהלוח ואינו משלם נקרא רשע, כמ"ש (תהלים לז) לוח רשע ולא ישלם.

⁷⁵ כמו שנתבאר בשו"ע יו"ד סימן רלו סעיף ה שהנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח לוקה משום שבועת שוא ואוכל מצה.

⁷⁶ שו"ע ונו"כ קמו ב

⁷⁷ אף על גב בעת הנתינה לא היתה מגורשת לא הוי כטלי גיטיך מעל גבי קרקע כיון שנתן לה בתורת גירושיין אלא שמגביל זמן אימת תתגרש הוי נתינה גמורה. ב"ש שם א מתוס'

⁷⁸ כ"כ המגיד והר"ן לדעת הרמב"ם דהיא מגורשת אפילו אם לא אמר מעכשיו אבל תוס' והרשב"א סבירא להו אם לא אמר מעכשיו אינה מגורשת ואם אמר מעכשיו הוי ספק גט דק"ל כרב דמספקא שמא תנאי הוא

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

יב. המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופיא הרי זה משביעה כל זמן שירצה ... לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופיא אינו יכול להשביעה

הבעל⁷⁹ כשמשביע את אשתו על כתובתה שלא קיבלה ממנו שום דבר לפרעונה⁸⁰, אחר שגירשה, יכול להשביעה גם כן על ידי גילגול על כל מה שנתעסקה בו כל ימי היותה תחתיו שלא לקחה משלו, אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה בטענת שמא, אלא א"כ הושיבה חנונית או מינה אותה אפוטרופוס על ביתו להכניס ולהוציא פירותיו ולהשכיר פועלים, ש"א⁸¹ שאז יכול להשביעה כל זמן שירצה⁸² אפילו בטענת שמא.

ו"א⁸³ שאפילו הושיבה חנונית או מינה אותה אפוטרופוס אינו יכול להשביעה בטענת שמא ואינו יכול להשביעה אלא אם טוען שנתן לה על פירעון כתובתה, ואז מגלגל שבועה על מה שהושיבה חנונית. ויש אומרים⁸⁴,

אז אפילו אם מונח בר"ה מגורשת או שמא חזרה הוא והוי כאלו אמר לאחר ל' יום בלא מעכשיו ואינה מגורשת כי צידי ר"ה לאו מקום שלה הוא. ב"ש שם

⁷⁹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז צו א ב ועיין באחרונים שם שתמהו על המחבר סעי' א שסתם שיכול להשביעה כל זמן שירצה ובסעיף ב הבירא מחלוקת עיין מה שתי' שם.

⁸⁰ כלומר שטוען שהתפיסה צררי וממילא חייבת שבועה, ומגלגל על שאר דברים.

⁸¹ הרי"ף והרמב"ם פ"ט ה' שותפות ס"ל הלכתא כת"ק ויכול להשביעה על חנונית אימת שירצה בלא גלגול אפי' לא תבעה הכתובה, ואם לא היתה חנונית להרי"ף והרמב"ם א"י להשביעה על תפיסה שלה מיהו נשים דידן דינן כאפוטרופוס. ב"ש שם א

⁸² כל זה איירי כשרוצי להשביעה על חנונית שהיה בידה אבל אם לא היתה חנונית ורוצה להשביע שמא תפסה בעצמה דין זה אין מבואר אם יכול להשביעה כיון שלא היה בידה חנונית ונרע מפי מפלכה דהיה בידה ומ"מ א"י להשביע' י"ל מכ"ש דא"י להשביע' שבועה זו ובתשובת רלב"ח שם פסק אפילו בכה"ג שלא היה בידה חנונית יכול להשביע' בלא גלגול כשהיא רוצה להוציא את הכתוב' מיהו י"ל הרלב"ח לטעמו אזיל דס"ל על פלכ' נמי יכול להשביע' בלא גלגול כשהי' רוצה להוציא הכתוב' לכן ס"ל דיכול להשביע' בלא גלגול שמא לקח' בעצמ' אבל מאן דס"ל דא"י להשביע' בלא גלגול על פלכה שהיה בידה י"ל דא"י להשביע' בלא גלגול שמא תפסה בעצמה ב"ש שם א

⁸³ דעת תוס' בח"מ שם שאינו יכול להשביעה כלל בטענת שמא אלא רק בטענת ברי על אחד מהם ובכך מגלגל על האחר. שהב"ח וח"מ הבינו מתוס' מ"ש ברישא יורשים דוקא כוונתם דוקא נגד היורשים דצריכה שבועה שלא התפס לה בעלה צררי אז מגלגלין עליה השבוע' שלא תפסה בעצמה אבל כשא"צ לישבע על שלא התפס לה בעלה אז א"צ שבוע' שלא תפס' בעצמה ואין משביעין אותה שבוע' זו אלא אנב גלגול.

⁸⁴ לדעת ר"ח ור"ת והרא"ש והרשב"א הלכה כר"ש דא"י הבעל להשביע את אשתו בטענו' שמא אפילו על חנונית קודם שתתבע הכתובה אפילו אם יש בידה מעות ואומר' של פלוני הם א"י להשביעה. ב"ש שם א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

שיכול להשביעה על ידי גילגול כשתובעת כתובתה שמשביעה על כתובתה, אפילו אם אינו טוען שקיבלה על פירעון כתובתה⁸⁵, ועץ עיקר להלכה⁸⁶.

ולפי זה אם ייחד לה קרקע בכתובתה אין צריכין להשביעה, לפיכך אף על פי שבאת לגבות כתובתה לא מקרית תובעת כתובתה ואינו יכול להשביעה כלל כיון שאינו יכול להשביעה על כתובתה.

אבל אם אינה נושאה ונותנת בבית אלא שמתעסקה בצרכי הבית בפלכה ובעיסה כדרך כל הנשים, אינו יכול להשביעה בטענת שמא, אם לא בטענת ברי או ע"י גילגול כשמשביעה בטענת ברי על כתובתה.

**יג. כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה ...
אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך ... אין לי
ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל
הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה**

אם פטרה⁸⁷ הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה, וכפי משמעות לשון הפיטור היא נפטרת.

כיצד, כתב או אמר⁸⁸ לה, נדר ושבועה⁸⁹ אין לי עליך אינו יכול להשביעה שום שבועה, לא שבועות פוגמת, ולא שבועות אפוטרופוס, ולא שבועה נדר

⁸⁵ ח"מ שם ב ג שזוהו דעת הרא"ש דכל שתובע' כתובתה ורוצה להוציא מבעלה אף שאין עליה שבועה כגון בגרושה או אלמנה שפטרו אפ"ה יכול להשביע על החנוני' מאחר שרוצה להוציא ממנה אבל ביחד לה קרקע נקראת מוחזקת ולא נקראת תובעת

⁸⁶ אבל היורשים א"י להשביע' אלא ע"י גלגול דהא להרי"ף א"י היורשים להשביע אות' כלל על חנונית שהיה בידה בחיי אביהם ולדעת שאר הפוסקים דס"ל דיוורשים יכולים להשביעה י"ל דוקא ע"י גלגול יכולים להשביעה לכן בלי גלגול א"י להשביעה ב"ש שם

⁸⁷ שו"ע אבהע"ז צח א – ד

⁸⁸ ט"ז שם א

⁸⁹ אע"ג דכאן בגרושה מיירי ונדר לא שייך אלא באלמנ' משום דנמנעו מלהשביע' בב"ד משום דמור' היתרא דטרחא קמי יתמי אבל גרושה משביעין אותה בב"ד וכמו שנתבאר לעיל בס' צ"ו סעיף כ' מ"מ אם לא כתב לה אלא שבועה אין לי עליך היה יכול לטעון לא פמרתך אלא משבועה המורה אבל מנדר לא פמרתך אבל בעלמא כל שחייב לחבירו שבועה ופטרו ממנה הרי פטור מכל נדר וכן איפכא כ"כ נ"י ושכ"כ הריטב"א ונראה אם כתב לאשה נדר אין לי עליך מכ"ש אין יכול להשביעה דשבועה המורה ומיהו יכול לטעון כשפמרתך מנדר היינו אם תתאלמן אבל אם גירשה יכול להשביעה. ח"מ שם ב

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

עד אחד⁹⁰, אבל אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו את כתובתה משביע את יורשיה, שהרי לא פטר אלא אותה, ויורשיה נשבעין שבועת היורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה ששטר זה פרוע.

וכן יכול להשביע את הבאים ברשותה, כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה, נשבעים שבועה שלא פקדתנו.

כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאין ברשותך, אינו יכול להשביעה לא אותה ולא היורשים ולא הבאים ברשותה שום שבועה, אבל יורשיו והבאים ברשותו כגון לקוחות שקנו ממנו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה כגון אם נתגרשה ומתה, אבל אם נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה, אין יורשיה ולא הבאים ברשותה גובין כתובתה

כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי ולא להבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים ברשותך, אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה, ואפילו אם פגמה היא או היורשים כתובתה או אפילו יורשים מן היורשים פטורים משבועה.

יד. ואם נעשית אפוטרופיא היורשין משביעין אותה על

העתיד לבא ואין משביעין אותה על מה שעבר

אם עשאה⁹¹ הבעל אפטרופא על ממונו בחייו, מועיל הפטור שאפילו על ידי גלגול בשעת גביית כתובתה אין היורשים יכולין להשביעה, אבל אם נעשית אפטרופא לאחר מיתת הבעל לזה אינו מועיל הפטור, אלא משביעין אותה על אותו אפטרופסות, דאע"ג שפטרה ממנו ומיורשיו לא פטרה אלא מאפטרופסות של ממונו שאף היורשים לא ישביעה על שנעשית אפטרופוס על ממונו, אבל כשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים ומאפטרופסות של ממון יורשים לא פטרה. אף על גב דלענין פגימת כתובתה אמרינן דמועיל הפטור אפילו לגבי יורשין, היינו משום דמסתמא מסקא אדעתא דלמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת

⁹⁰ ב"ש ג

⁹¹ שו"ע ונו"כ שם ד

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

ותצטרך לפוגמה, על כן בקשה ממנו שיפטרנה מן השבועה גם מיורשיו, אבל לא מסקא אדעתא כלל שירשיו ימנוה אפוטרופא לאחר מותו וא"כ ממילא לא פטרה משבועתה. ויש מי שאומר שעל אפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה אפילו לא פטרה משבועה אין היורשים יכולים להשביעה אפילו על ידי גלגול, הואיל ולא השביעה הוא בחייו.

ועל מה⁹² שמכרה בין מיתה לקבורה לצורך הקבורה אין משביעין אותה אפילו ע"י גלגול אפילו לא פטרה משבועה, וזה משום תקנת המת, שאם היו משביעין אותה על זה שמא היתה מתעצלת במכירה ויבא המת לידי ניוול.

⁹² שו"ע ונו"כ שם ה